

Bertalan Károly emlékére (1914–1978)

DR. VERESS MÁRTON

Mély megrendüléssel vettük tudomásul, hogy Bertalan Károly geológus – a Magyar Állami Földtani Intézet munkatársa, a Munka Érdemérem és a Herman Ottó érem tulajdonosa, Bakonykutató – életének 64. évében, 1978. augusztus 27-én elhunyt.

Halálhíre olvasásakor felöltött bennem személyes találkozásaink emléke. Ezek közül a legrendhagyóbb az utolsó volt, nem sokkal halála előtt, 1978. augusztus 8-án. A Cholnoky Jenő barlangkutató csoport cseszneki táborának utolsó napján, a Kőpince-forrás melletti táborban találkoztam Karcsi bácsival. Meglátogatni jött bennünket, de néhány perces beszélgetés után máris felkerestük a közeli Kőpince-barlangot, ahol rögtön élénk szakmai diskurzus és fotózás következett.

Amikor ezeket a sorokat írom, eszembe ötenek Oleg Kuvajevnek Terület című regényében a geológusokról írt sorai: „Egy átlageológus 60 éves koráig tud dolgozni, 30 amikor kezd. A geológusok lassan érnek. Ezek szerint van 30 éve a munkára.” Ő azonban ezt az időszakot meghosszabbította – élete vége felé már súlyos beteg.

1914. november 13-án született a Bakony „fővárosában” Veszprémben. Apja polgári iskolai tanár, anyja tanítónő. A szellemi munka szeretetét a családi ház, a geológusmunka és a Bakony iránti rajongást a környékbeli kirándulások kellették fel benne. Nővérétől és Karcsi bácsitól tudom, már gyermekkorában vonzódott a kőzetekhez és a barlangokhoz. Tanulmányait Veszprémben a piaristák gimnáziumában, majd Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetem matematika–fizika tanári szakán végezte. A tanári szakot azonban szülői kívánságra választotta, nem is tekintette ezt véglegesnek. Már ezekben az években megalakítja az MTE Bakonyi Osztálya Barlangkutató Csoportját, mely 1935–1938. között működött. Az egyetem elvégzése nem jelentette tanulmányai végét. A Székesfevárosi Ipariskolában vállalt állást a délutáni tanítás miatt azért, hogy délelőtt zavartalanul látogathassa a geológiai témájú előadásokat. Az általános barlangtan tárgy előadásait pl. a magyar barlang és ősemberkutatás egyik megeremtójénél, Kadic Ottokárnál hallgatta. Közben a 40-es évek elején vezeti a BETE Barlangkutató Szakosztályt. Ezenkívül még több barlang bizottságának tagja, pl.: Baradla-bizottság titkára, Ferenchegyi Bizottság tagja.

Geológiai tanulmányainak befejezése után a MÁFI-ban dolgozik, 1944-ben földtan–öslénytan és fizikai-földrajz szaktárgyakból doktorál. Témájának címe: „Bakonyból, Pénzeskút és Kőrsgyőr környékének óharmadkori képződményei”. Az újjáalakult Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulatnak megalakulásától haláláig vezetőségi tagja, a Dokumentációs Szakosztály vezetője, 1959–1965. között a Karszt- és Barlangkutatás c. évkönyv szerkesztője, valamint más kiadványok szerkesztő bizottsági tagja (pl. Karszt és Barlang). 1978-ban, nyugállományba vonulása után az MKBT tiszteletbeli tagjává választják.

Úgy érezzük a legméltóbb búcsú Dr. Bertalan Károlytól, ha bemutatjuk munkásságát. Ha ezt végigtekintjük, szembeötlő, hogy az majdnem kizárólag a Bakonyhoz kapcsolódik, és ezen belül is elsősorban a hegység barlangjaihoz. Ezt a munkásságot három szakaszra bonthatjuk. Az első a 30-as éveket öleli fel. Ekkor még autodidakta módon folytatja tanulmányait. A Bakonyi Múzeum támogatásával végzi kutatásait, amelyről kéziratos jelentések maradtak meg és turisztikai lapokban cikkek formájában láttak napvilágot. Előtte csak kevesen, alkalmasszerűen, mellékesen kutatták ilyen szempontból a Bakonyt. Ezért sok bakonyi barlangnak még csak a megemlítésére sem került sor sem a népszerűsítő, sem a szaklapokban. A barlangok megtalálását nem bírta a véletlenre. Saját bevallása szerint a kutatást két irányba folytatta. Egyik a könyvtárak és levéltárak vállalása volt. Fáradságos, apró munkával több százéves okiratokból, birtoklevelekből „fedezett” fel esetenként barlangokat. A

másik irányt egy-egy falu ilyen irányú ismereteinek összegyűjtése jelentette. Legmegbízhatóbb és leghasznosabb segítői a falu favágói, a tanítói és a plébánosok voltak. Ezután következett a barlangok felkeresése és tanulmányozása. Ennek az időszaknak összefoglalását jelenti a Turisták Lapjában megjelent „A Bakony hegység barlangjai” című munka, amelyben 57, különböző jellegű barlangot ismertet. Ma is fontos forrásmunka mindenkinek, aki a hegység barlangjainak kutatásával szándékozik foglalkozni. Ebben a munkájában – de ezen időszak több dolgozatában is – elsősorban a barlangok felsorolását, rendszerezését és tömör leírását tartotta szem előtt.

Munkásságának második szakasza a 40-es és 50-es éveket öleli fel. Ekkor már geológus, a MÁFI-nál dolgozik. Munkája sokrétűvé válik. Terepen dolgozó – természetesen a Bakonyban – geológus. Elsősorban Bakonybél és Csesznek környékén végez földtani térképezést. Csesznek környékén bauxitot és szenet kutatott, ennek érdekében főleg az eocén képződmények szintézisét végezte. A Bakony hegység 1 : 25 000-höz léptékű földtani térképén Csesznek környéke az ő munkája.

Földtani munkássága közben nem feledkezett el szeretett barlangjairól, sőt egyenesen lehetőség kínálkozott újabb és újabb barlangok felkeresésére, illetve megtalálására. Ezen időszak összefoglaló munkája a Földrajzi Értesítőben megjelent „Kicépzítés a bakonyi barlangok ismeretéhez”. Ez a munka az 1938-ban megjelent dolgozatának folytatása, azonban annak közlési elvein némileg módosít. Ezzel a két munkával a Bakony hegység minden jelentősebb vagy könnyebben hozzáférhető barlangjának leírása megtörtént. Erre az időszakra esik a Szilicei-fennsík kutatása. A második világháború éveiben a budapesti egyetem barlangkutatóit vitte el oda. Ezekben az években sok kisebb cikkben népszerűsíti a barlangkutatót és a barlangokról szerzett ismereteket.

Munkásságának harmadik szakasza (50-es évektől haláláig) sokrétű. Továbbra is kutatja a Bakony barlangjait. Egyes barlangokkal részletesebben is foglalkozik, újabbakat vesz számba, tovább gazdagítja a hegységről ilyen irányú ismereteinket. Az MKBT vezetőségében tevékenykedik. Ösztönzésére kerül sor pl.: a Sűrű-hegyi Ördög-lik, továbbá a Som-hegyi Pénz-lik feltérképezésére és részletes jellemzésére, számos barlang kataszterbe vételére. Szervezője, irányítója, lelkes szószólója a magyar barlangkataszter ügyének.

A 60-as évek elejétől hatalmas vállalkozásba fog. Másodmagával – Schönviszky Lászlóval – olyan bibliográfiát készít, melyben mindazon cikkek, tanulmányok szerepelnek, melyekben szó esik karsztról vagy barlangról. A barlangokra vonatkozó kutatásai a barlangok leírásán túl az alábbiakban foglalhatók össze. A felszíni karsztjelenségekkel alig foglalkozott. Nem tudni, hogy a hegység sajátosságai miatt történt – a felszíni karsztjelenségek nem annyira dominánsak itt, mint más karsztos hegységben – vagy határozott érdeklődési köre miatt alakult így. Két barlanggal foglalkozott a többi barlanghoz képest részletesebben. Munkásságának kezdetén írta le és jellemezte a Cuha-völgyi Kőpince-barlangot. Felismerte a rétegződésnek és dőlésiránynak, a mennyezetben látható törésvonalnak a barlang kialakulásában játszott szerepét. Észrevette a barlang kalcitkitöltését (ennek alapján a barlangnak a maitól eltérő állapotára következtetett), továbbá a mennyezetét alkotó kőzet oldásos eredetű üregének idegen eredetű görgöcgeit.

Munkásságának vége felé foglalkozott ismételtén a Bakony egyik jelentős barlangjával, a Sűrű-hegyi Ördög-likkel. Rá jellemző alapossággal ismertette a barlang kutatástörténetét, majd felvázolta a barlanggal kapcsolatos megoldásra váró problémákat. A fentiekben kívül, még viszonylag részletesen, illetve több munkájában foglalkozott a következő barlangokkal: Cseszneki-barlangok (Kőmosó-szurdok), Eperkés-hegyi sziklahasadék, (Olaszfalu határában), Hódos-éri átjáró (Lyukas-kő), Hajszaabarnai Pénz-lik (Ugod határában), Lóczy-barlang (Balatonfüred), Magos-hegyi barlangok (Dudár határában), Nagy-Pénz-lik (Som-hegy), Odvaskő-barlang (Ba-

konybél határában) Száraz-Gerence barlangja (Pörgöl-hegyi barlang, Bakonybél határában), Törkü-lik (Hajag), Tűzköves-hegyi barlang (Szentgál határában) stb.

A Bakony hegységben Dr. Bertalan Károlytól számítható a barlangfeltárás. Feltárási kísérletei azonban nem jártak számottevő eredménnyel, próbálkozásai csak néhány méteres továbbjutást eredményeztek. Ennek oka elsősorban az, hogy a korábbi évtizedekben a tudományos kutatás nem tulajdonított nagyobb jelentőséget a víznyelők és barlangok kapcsolatának. De szerepet játszott az is, hogy a Bakony üregeisége nem annyira előrehaladott, hogy a hajdani források az erősen eltömődött részeinek megbontása komoly eredménnyel kecsegtetne. Valószínű továbbá az is, hogy a hegység sok forrásbarlangnak gondolt ürege maradvány, így eleve csak néhány méteres hosszúságú. A következő barlangokban végzett feltáró kutatásokat: Macska-lik (Kab-hegy), Kőpince-barlang, Ördög-árki barlang, Törkü-lik alatt egy kisebb üreg, Szentgáli-barlang.

Mint geológus több barlangban is végzett ásatást. Gyakran az ásványkincskutatást is úgy tervezte, hogy az üregek előterét ásatta meg. A feltárt kitérítések feldolgozásával ismerjük több üreg üledékeit és faunáját. Kiemelkedő ilyen vonatkozású munkája közül a Tekerés-völgyi barlangok ásatása. Kretzoi M-el végzett munkája eredményeképp kimutatták az örvös lemminget a Tekerés-völgyi sziklaüregben. Ezzel az utolsó gacsiálisban az örvös lemming legdélibb elterjedését mutatták ki. Ásatásai az alábbi barlangokban történtek: az Ördög-árokban az Ördög-lik, az Ördög-árki rókalyuk, az Ördög-árki sziklaeresz, Száraz-Gerence-barlangban, Tekerés-völgyi kőfülkében, a Tekerés-völgyi sziklaereszben, valamint a Vaskapui-sziklaüregben, és a Vaskapui-kőfülkében (Harkút határában). A földtani viszonyoknak a barlangok kialakulásában fontos szerepet tulajdonít. Számos bakonyi barlangnál felismeri a rétegzettségnek, a dőlésiránynak a barlangok kialakulásában játszott jelentőségét. Nagy fontosságú eredménye, amikor felismeri, hogy Csesznek környékén a barlangok gyakran közzethatár felett képződtek.

Munkásságának értékes gondolatai a Bakony karsztosodására vonatkozó nézetei. Fiatallabb éveiben Cholnoky Jenő barlangfelszakadásos elméletének a híve. Ezt az elméletet alkalmazza a Bakony barlangjaira. Ez sok esetben alapjaiban helyes felfogás. A 60-as években főleg földtani alapról indokolja szintén helyesen, a hegység kis méretű karsztosodását.

Az 50-es és 60-as években a Bakony barlangjai kutatásának felkarolója, biztatója és támogatója. Jó alap ehhez egy fél életet kitevő ilyen irányú kutatás, a hegység ismerete, a lankadatlan szorgalommal összegyűjtött hatalmas, a Bakony karsztjára vonatkozó irodalom. A társulatnál betöltött tisztségei is lehetővé tették ezt. Ösztönzésére indulhattak meg Roska M. régészeti tárgyú barlangkutatói, melyek nem látványos eredményei és a kutató tévedései ellenére is lényegében az egyetlen huzamosabb több barlangra kiterjedő, ilyen irányú munka volt a hegységben. Ösztönzésére és részben közreműködésével készültek el a Som-hegyi barlangok és a Sűrű-hegyi Ördög-lik térképei és ezek leírásai. Számos speleográfiai terepjelentés a Bakonyból több helyről, elsősorban Csesznek környékéről. Több barlangkutató csoport használta fel értékes tapasztalatait, tanácsait munkájában a Bakony barlangjainak kutatása során. (Pl. Alba Regia, Cholnoky J., Rómer F. barlangkutató csoportok). Ideje és ereje már nem maradt a bakonyi barlangokról szóló önálló mű megírására, mind a karszt és barlangkutató, mind a Bakony-kutatás nagy kárára. Szerencsére halála előtt még elkészített egy kéziratot tömör leírást a hegység barlangjairól, szinte az utolsó pillanatban.

Elmondhatjuk, Dr. Bertalan Károly egész életét a Bakony kutatásának szentelte. Összegyűjtötte és ismertette a hegység barlangjairól elszórtan található ismereteket. Felderítette, leírta, jellemezte a hegység számos barlangját. Számos részterületen kutatásaival gazdagította nemcsak a Bakonyra vonatkozó, hanem a karszt- és barlangkutatóra vonatkozó ismereteket. Élete, munkássága példaként áll előttünk.

„Az életem nagyobb és szebbik részét kőzetek kutatásával töltöttem. A halál csupán átmenet a biológiai világból az ásványok világába... a halál nemhogy elválasztana tőle, ellenkezőleg, egyesít vele.”

(Oleg Kuvajev)

Irodalmi munkássága:

- 1935: Beszámoló az 1935. év folyamán végzett barlangkutatásaimról. – Kézirat, a Bakonyi Múzeumban
- 1935: A Bakony barlangjai. – Turisták Lapja p. 131–134. (Szokolszky I. szerzőtárs)
- 1936: Beszámoló a MTE Bakonyi Osztálya Barlangkutató Csoportjának az 1936. évi működéséről – Kézirat, a Bakonyi Múzeumban
- 1938: A Bakony hegység barlangjai. – Turisták L. p. 153–155., 207–208.
- 1942: A barlangkutatás céljai és módjai. – Turisták L. p. 116.
- 1942: Barlangkutatás Szilice környékén I–II. (Beszámoló a BETE Barlangkutató Szakosztályának 1942. évi nyári kutatóútjáról) – Turisták L. p. 201–206, p. 234–235.
- 1943: A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya... (1943. jan. 15-én osztályülést tartott, jkv-i kiv.) – Barlangvil. p. 59.
- 1943: A BETE Barlangkutató Szakosztályának az 1942. év folyamán a Szilicei karsztfennsíkon végzett barlangkutatásának eredményei (1943. jan. 28-i szakülés jkv-i kiv.) – Barlangvil. p. 25–26.
- 1943: A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya... (1943. márc. 5-én bizottsági ülést tartott, jkv-i kiv.) – Barlangvil. p. 60.
- 1943: A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya... (1943. máj. 19-én bizottsági ülést tartott, jkv-i kiv.) – Barlangvil. p. 62.
- 1943: A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya... (1943. szept. 17-én bizottsági ülést tartott, jkv-i kiv.) – Barlangvil. p. 63.
- 1943: A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya... (1943. okt. 15-én bizottsági ülést tartott, jkv-i kiv.) – Barlangvil. p. 63–64.
- 1943: Kessler H.: Az északbihari forrásbarlangok c. munkájának ismertetése. – Turisták L. p. 39–40.
- 1943: A Magyar Barlangkutató Társulat Ferenc-hegyi Bizottsága... (1943. okt. 20-án ülést tartott, jkv-i kiv.) – Barlangvil. p. 64.
- 1943: A Ferenc-hegyi barlangot... (A BETE átadta a MBT-nek) – Turisták L. p. 58.
- 1943: A Hosszúerdőhegy... (eltömött barlangjának kibontása) – Turisták L. p. 58.
- 1943: Barlangkutatás Szilice környékén (harmadik közlemény). – Turisták L. p. 26–28, 30–31.
- 1943: A Mátyáshegyi barlang... (új felmérése) – Turisták L. p. 58.
- 1943: Barlangkutató Szakosztályunk... (húsvéti terepszemléje a Gömör–Tornai karszton) – Turisták L. p. 175.
- 1943: A Szilicei fennsíkon... (végzett nyári barlangkutatások) – Turisták L. p. 175.
- 1943: A Solymári barlang... (periglaciális jávorbika lelete) – Turisták L. p. 194.
- 1943: Hazánk legmélyebb zombolya... (a Kiskőhát zombolya) – Turisták L. p. 194.
- 1943: Gálosházi cseppkőesbarlang (Xantus J. cikkének ism.) – Turisták L. p. 194.
- 1943: A Budapesti Egyetemi Turista Egyesület... (barlangkutatásai Pelsőcárdó, Szádvárborosa és Kecsó környékén) – Turista Ért. p. 144.
- 1943: A bakonyi barlangok. – (pótlás az 1938. évi közleményekhez) – Turisták L. p. 235.
- 1943: BETE barlangnapló (2. köt.) 1939–1942. Kézirat. p. 141. Bp.
- 1943: A barlangkutató szakosztály jelentése. – Budapesti Egyetemi Turista Egyesület beszámolója az 1942. jubileumi évről. Budapest BETE p. 17–19.
- 1944: A cseppkövek foszforeszkálása... – Turisták L. p. 120.
- 1944: A Szádvárborosa környéki barlangkutató expedíció eredményei. (előadás címe) – Turisták L. p. 59.
- 1944: Bakonybél, Pénzeskút és Kőrösgyőr környékének óharmadkori képződményei. – Dokt. ért.
- 1944: Bakonybél környékének eocén képződményei. – Földt. Közl. p. 47–55.
- 1944: Barlangkutatás Szádvárborosa környékén. (előadás címe) – Turista Ért. p. 48.
- 1944: A BETE barlangkutató szakosztálya... (a Szilicei fennsík északi részén kutatót) – Turisták L. p. 160.
- 1944: A Budai hegyek... (újabb bejárat barlangjai) – Turisták L. p. 160.
- 1944: A jósvafői új sportszálló... (avatása) – Turisták L. p. 120.
- 1946: Ősállatok csontmaradványai kerültek elő egy veszprémi barlangból – Veszprémi Népszava aug. 24. p. 3.
- 1947: Előzetes jelentés a Tekereshölgyi Kőfülke ásatásának eredményeiről. – Budapesten 1947. jan. 6-án. (Kézirat a Bakonyi Múzeumban.)
- 1951: Jelentés az 1950. évben Magyarországon a Fenyőfő–Csesznek–Dudar körzetben végzett bauxitkutató munkálatokról I–II. Kézirat MÁFI Adattár.
- 1952: Jelentés az 1951. évben Magyarországon a Tapolca–Zalahaláp–Sáska–Hegyesd–Monostorapáti körzetben végzett bauxitkutató munkálatokról. – Kézirat. MÁFI Adattár.
- 1952: Bányaföldtani felvétel az Északi-Bakonyban. – MÁFI Évi Jel. 1948-ról p. 61–63.
- 1952: Jelentés az Északi-Bakonyban 1949-ben végzett bányaföldtani felvételtől. – MÁFI Évi jel. 1949-ről. p. 33–55.
- 1953: Jelentés az 1952. évben Magyarországon a Veszprém–Szentkirályszabadja–Vöröshérsény–Urhida körzetben végzett bauxitkutató munkálatokról. – Kézirat. MÁFI Adattár.
- 1954: Ördögárki sziklacresz. – Kézirat MKBT Dok. Oszt.
- 1954: Ördögáti kőfülke. – Kézirat MKBT Dok. Oszt.
- 1955: Kiegészítés a bakonyi barlangok ismeretéhez. – Földr. Ért. p. 55–62.
- 1956: Karszt és barlangdokumentáció. – Karszt és Barlangkut. Tájé. p. 8–16.
- 1957: Bauxitkutatás Fenyőfő, Csesznek és Dudar környékén. – MÁFI Évkönyve. p. 455–470.
- 1958: Magyarország nem karsztos barlangjai. – Karszt- és Barlangkut. Tájé. p. 3–23.
- 1959: Néhány adat a bakonyi barlangok ismeretéhez. – Karszt- és Barlangkut. Tájé. p. 36–39.
- 1959: Darnay–Dornay B.: A balatonfüredi barlang felfedezése (1882) és első leírása 1883-ból. – Karszt- és Barlangkut. Tájé. p. 46–48.
- 1959: A balatonfüredi Lóczy barlang felfedezésének időpontja. – Karszt- és Barlangkut. Tájé. p. 48–49.
- 1959: Szemelvények az 1945–1959. közötti időszak barlangtani irodalmából. – Karszt- és Barlangkut. Tájé. p. 34–35.
- 1960: A tekereshölgyi barlangok Veszprém mellett és az örvös lemming legdélibb előfordulása. – Karszt- és Barlangkut. p. 83–93. (Kretzoi M. szerzőtárs)
- 1960: A tájékoztatók régebbi számainak áttekintése. – Karszt- és Barlangkut. Tájé. p. 182–188.
- 1960: Hozzászólás barlangtérképeink pontossági kategorizálásához. – Karszt- és Barlangkut. Tájé. p. 551–553.
- 1962: A Bakony barlangjai (Jakucs L.–Kessler H.: A barlangok világa – Sport kiadó) – p. 234–247.
- 1962: Jungpleistozäne Funde aus einer Felsnische bei Görömböly–Tapolca. Karszt- és Barlangkutatás p. 81–85. (szerzőtárs: Kretzoi M. és Vértes L.)
- 1962: Bibliographia spelazologica hungarica 1931–1935. –

Karszt- és Barlangkutatás p. 87–130. (Schönviszky L. szerzőtárs)

1963: Szpeleográfiai terepfelvétel megindítása. – Karszt és Barlangkut. Táj. p. 20–21.

1963: Szpeleográfiai terepjelentés. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 22–25.

1963: Magyarázat a szpeleográfiai terepjelentés kiállításához. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 26–29.

1963: Jelentés a Dokumentációs Szakbizottság 1962. évi munkájáról. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 53–54.

1963: A dudari „Sűrűhegyi” Ördöglik kutatástörténete. – Karszt- és Barlang p. 27–31.

1963: A bakonybéli Somhegy barlangjainak kutatástörténete. – Karszt- és Barlang p. 75–77.

1963–67: Bibliographia spelaeologica hungarica 1936–1940. – Karszt- és Barlangkutatás p. 139–182. (Schönviszky L. szerzőtárs)

1964: Beszámoló az MKBT 1963. évi munkájáról. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 54–55.

1964: Karszt- és Barlangdokumentációnk helyzete. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 57.

1965: Dr. Darnay (Dornyai) Béla karszt- és barlangvonatkozású irodalmi munkássága. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 43–44.

1965: Beszámoló az MKBT szakosztályainak és szakbizottságainak 1964. évi munkájáról. (Kataszt. szakbizottság vezetője Dr. Bertalan Károly) – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 37.

1967: A Kataszteri Szakbizottság 1966. évi jelentése. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 38–39.

1968–71: Bibliographia spelaeologica hungarica 1941–1945. – Karszt- és Barlangkutatás. p. 131–177. (Schönviszky L. szerzőtárs)

1971: A Remete-hegyi barlangok irodalma. – Karszt- és Barlang p. 23–24.

1972: A Bakony barlangkatasztere. – Karszt- és Barlang p. 26–27. (Magyarország barlangkataszteri felosztása)

1972: Bibliographia spelaeologica hungarica. addenda et corrigenda 1691–1943. – Karszt- és Barlangkutatás p. 167–181. (Schönviszky L. szerzőtárs)

1972: A veszprémi térképlap területén levő jelentősebb barlangok (Deák M.: Magyarázó Magyarország 200 000-es földtani térképsorozatához, L. 33–XII. Veszprém. MÁFI Bp.) p. 15–24.

1972: A Dokumentációs Szakbizottság 1972. évi jelentése. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 4–5.

1973: Kiegészítés Schönviszky L.: Bibliographia spelaeologica hungarica 1971. c. munkájához. – Karszt- és Barlangkut. Táj. p. 20–27.

1973–74: Bibliographia spelaeologica hungarica. Register. 1931–1945. – Karszt- és Barlangkutatás p. 147–260. (Schönviszky L. szerzőtárs)

1976: Magyarország barlangleltára. – Kézirat OTVH Barlangtani Int.

1977: Date record on the history of hungarian speleological research. – Karszt- és Barlang. Special issue, p. 61–64.

1977: A magyar barlangkutatás története évszámokban. – Karszt- és Barlang. p. 43–46.

ERINNERUNG AN KÁROLY BERTALAN
(1914–1978)

Tief erschüttert nahmen wir zur Kenntnis, dass der Geologe Károly Bertalan – Mitarbeiter der Ungarischen Staatlichen Geologischen Anstalt, Inhaber der Dienstmedaille in Gold für die Arbeit und der Ottó Herman-Medaille, Bakonyforscher – am 27. August 1978 in seinem 64sten Lebensjahr infolge einer Herzattacke verstorben ist.

Am 13. November 1914, wurde er in der „Hauptstadt“ des Bakony-Gebirges, in Veszprém geboren. Seine Eltern waren Pädagogen, so brachte er die Liebe für die geistige Tätigkeit schon aus dem Elternhaus mit sich. Die Liebe für das Gebirge entstand in ihm im Laufe seiner Ausflüge in die Umgebung seines Heimatgebirges.

Er studierte im Gymnasium der Piaristen in Veszprém, später Mathematik-Physik an der Budapester Péter Pázmány Universität. Danach übernahm er Nachmittagsunterricht, um vormittags die geologischen Vorlesungen an der Universität frei besuchen zu können. Im Jahre 1944 promovierte er von Geologie und wird bis zu seinem Tode Mitarbeiter der Ungarischen Staatlichen Geologischen Anstalt.

In den Jahren 1935–1938 führt er die von ihm gegründete Gruppe für Höhlenforschung (Akademie der Ungarischen Wissenschaften, Abteilung Bakony, Gruppe für Höhlenforschung der BÉTE (Touristenverein der Budapester Universitätsstudenten). Er ist Vorstandsmitglied von mehreren Höhlenauschüssen (z. B. er ist der Sekretär des Baradla-Auschusses).

Er ist Vorstandsmitglied der neu entstandenen Ungarischen Gesellschaft für Karst- und Höhlenforschung, Leiter der Fachgruppe für Dokumentation, Redaktionsmitglied mehrerer Zeitschriften bzw. ihr Redakteur.

Seine Tätigkeit bezieht sich einestheils auf die Geologie, anderenteils auf die Höhlenforschung. Beides durchführt er aber beinahe ausschliesslich im Bakony-Gebirge.

Seine geologischen Feldarbeiten durchführt er in erster Linie in den Jahren 1940 und 1950 im Bakony-Gebirge. Geologische Kartierung führt er vorwiegend in der Umgebung von Bakonybél und Csesznek aus. In diesen Gebieten befasst er sich in erster Linie mit den eozänen Bildungen vorwiegend, zum Zwecke der Erkundung der mineralischen Rohstoffe.

Seine Tätigkeit in der Höhlenforschung ist im Bakony-Gebirge von einem Pionier- und Begründungscharakter. Ausser dieser unternahm er in den 1940er Jahren Forschungsarbeiten am Sziliceer-Hochplateau.

In den 1930er Jahren sammelt, systematisiert und beschreibt er die mehr oder weniger schon bekannten Höhlen des Bakony-Gebirges, insgesamt 57.

In den 1940er und 1950er Jahren setzt er die schon begonnene Arbeit fort: er nimmt neue Höhlen auf, beschreibt

und charakterisiert sie. Bis zur Mitte der 1950er Jahre beendet er die Beschreibung der bekannteren oder leichter zugänglicheren Höhlen des Gebirges. Immer eingehender befasst er sich mit den einzelnen Höhlen, vorwiegend vom geologischen Gesichtspunkt aus. Seine popularisierende Tätigkeit ist auch von grosser Bedeutung.

In den 1960er und 1970er Jahren befasst er sich auch weiterhin mit den Höhlen des Gebirges. Daneben ist er einer von denjenigen, die den das ganze Land umfassende Höhlenkataster in Gang setzen und organisieren. Bedeutend ist auch seine wissenschaftliche Tätigkeit sowie seine Arbeit in der Ungarischen Gesellschaft für Karst- und Höhlenforschung. Von einer besonderen Bedeutung ist hier seine hilfreiche Tätigkeit bezüglich der Forschung des Bakonyer Karstes. In der Ungarischen Gesellschaft für Karst- und Höhlenforschung ist er dessen Fürsprecher, Anspörner und Fachberater.

Während seiner Tätigkeit befasst er sich mit einigen Höhlen eingehend und komplex (z. B. Kőpince-Höhle, Ördöglik). Die Aufarbeitung der Forschungsgeschichte der Höhlen Ördöglik und Somhegyer muss betont werden. In der ersten Hälfte seiner Tätigkeit befasste er sich an mehreren Orten auch mit der Erschliessung von Höhlen (z. B. Macskalik, Kőpince-Höhle, Ördög-árki-Höhle). In mehreren Höhlen führte er Ausgrabungen durch. Unter diesen ist die der Höhlen des Tekerés-Tales eines seiner bedeutendsten Ergebnisse. Von den hier zum Vorschein gekommenen Fossilien gelang die Feststellung der südlichsten Verbreitung der Halsbandlemminge. Bei der Entstehung zahlreicher Höhlen weist er die determinierende Rolle der geologischen Verhältnisse (Entstehung entlang von Brüchen und Verwerfungen sowie entlang der Schichtfläche) nach. Er erkennt, dass die Höhlen in der Umgebung von Csesznek sich in erster Linie über der eozänen Kalkstein und triassischen Dolomit Gesteinsebene bildeten.

Verhältnismässig kleineren Ausmass wird von ihm auf geologischer Grundlage erklärt. Er weist darauf hin, dass die Höhlen in der Umgebung von Csesznek in ihrem heutigen Zustand nur noch Resthöhlen sind.

Sein Tod ist ein grosser Verlust für die Ungarische Gesellschaft für Karst- und Höhlenforschung sowie für die Erforschung des Bakony-Gebirges.

A szerző címe (Anschrift des Verfassers):

DR. VERESS Márton
H-8600 Siófok
Bláthy O. u. 13.

